

ei mitään

LUUPÄITÄ

P. A. Manninen

Jeff Smith on ankaralla työnteolla saanut Bone-sarjakuvalehtensä menestymään Yhdysvalloissa, vaikka kuka tahansa kunnan markkinatutkija olisi voinut hänelle kertoa, että niin epämuodikkasta tuotetta on turhaa edes yrittää kaupata. Mutta Bonessa ei ollakaan ihan mitään tavallisia luupäitä, vaikka suomennettujen kokooma-albumien nimi niin väittäisikin.

Bone on kaikin tavoin kotoisin aivan toisesta maailmasta kuin useimmat muut modernit sarjakuvalehtimenestykset. Siinä käytetty kerrontatyyli on äärimmäisen selkeä. Kuvat ovat olemassa ainoastaan viedäkseen tarinaa eteenpäin. Tarina tuntuu viittaavan niihin sanomalehtisarjakuvien alkuaikoihin, jolloin markkinatutkimukset eivät vielä olleert nujertaneet piirtäjien mielikuvitusta. Joskushan sanomalehtien sarjakuvissa oli mahdollista yhdistellä

erilaisia tarinoiden lajityyppejä toisiinsa. Huumori, fantasia ja seikkailu kohetasivat vaikkapa vanhassa Kippari Kallessa. Nykyään kaikella on niin tarkkaan määritellyt paikkansa, että Bonesta ei tullut sanomalehtisarjakuvaa, vaikka se alunperin Jeff Smithin päämääränä olikin.

Kaiken lisäksi Bone ylittää raja-aitoja, jotka nykyään sarjakuvalehdissä kierretään kaukaa. Aivan kuin Carl Barksin Aku Ankka, Bone sopii sekä lasten, että aikuisten luettavaksi.

Jeff Smith syntyi Ohiossa vuonna 1960. Hän innostui sarjakuvista jo varhain ja ehdottomasti suurimman vaikutuksen teki Walt Kellyn Pogosanomalehtistriippi. Myös Tenavat ja Doonesbury kuuluivat ehdottomiin sanomalehtisuosikkeihin, joten Smithin maku on selvästi ollut laaja-alainen jo pienestä pitäen. Sarjakuvalehtien puolella häntä miellyttivät varsinkin Neal Adamsin piirtämä Batman ja Barksin pitkät tarinat.

Erialaisten ammatinvalintaongelmien jälkeen Jeff Smith päätyi vuonna 1982 opiskelemaan taidetta Ohion yliopistoon. Tuohon aikaan taideopetuksessa harrastettiin lähinnä abstraktia maalausta ja performansseja, joista Smith ei juurikaan välittänyt. Opiskelupaikalla oli kuitenkin eräs hyväkin puolensa. Yliopistolehti Lantern oli päivittäinen julkaisu, levikiltään peräti 50 000 kappaletta. Siihen Smith sai tungettua mukaan strippisarjakuvansa Thorn. Se oli hyvin Pogo-vaikutteinen jatkuvajuoninen tarina, jossa Bone-rotuiset päähenkilöt aluksi ajetaan pois Bonevillestä. He eksyvät laaksossa asuvien ihmisten pariin, mutta synkässä metsässä vaanii mystisiä olentoja.

Itse asiassa Thorn oli Bone. Tarina oli perusjuoniltaan sama kuin myöhemmissä sarjakuvalehdissä, joskin päivittäisen stripin muoto tietenkin vaati useampien irtovitsien mukaan ymppäämistä. Smith oli piirtänyt Bone-hahmoja jo alaluokilta alkaen ja varhaisten vaikutteiden voi selvästi nähdä pilkottavan myös varsinaisessa Bone-sarjakuvassa. Fone Bone näyttää paljonkin Pogolta, kun taas Smiley Bone muistuttaa Pogon hyvää ystävää, Albert-alligaattoria. Phoney Bone taas käyttäytyy kuin yhdistelmä Barksin Aku Ankkaa ja Roope-setää.

Vuosina 1984 ja 1985 Smith yritti kaupitella Thornia muutamille sarjakuvasyndikaateille. Hän joutui katkerasti huomaamaan, että sanomalehtisarjakuvien maailma oli ratkaisevasti muuttunut niistä päivistä, jolloin Walt Kelly oli uransa aloittanut. Syndikaatit olivat

kyllä ihastuneet Bone-hahmojen pyöreyyteen, niistä olisi helppo valmistaa leikkikaluja – ja tuonkaltainen valmistuslissensien myyntihän onkin nykyään syndikaattien tuottoisinta toimintaa. Thornista piti kuitenkin poistaa kaikki ihmishahmot (kuten Thorn itse), ja muutenkin tarina piti keskittää Bonevilleen, joka voisi olla Smurffikylän tapainen.

Tuon kaiken Jeff Smith vielä kykeni nielemään, mutta kun eräs syndikaattipomo lopulta ehdotti, että Bonet voisivat puhua ajatuskuplilla, koskapa Resu ja Karvinenkin niin tekivät, oli piirtäjän pakko käsittää syndikaattijärjestelmän raadollisuus. Syndikaatti ei todellakaan ole olemassa ymmärtääkseen tai välittääkseen, vaan kaupatakseen piirroksia kuin mitä tahansa tuotetta.

Smith hylkäsi strippinsä ja keskittyi opiskelukavereidensa kanssa perustamaansa Character Builders-animaatiofirmaan. Vuodesta 1986 toiminnassa ollut yritys tuotti aluksi mainoksia paikalliseen käyttöön, mutta työt ovat kaiken aikaa suurentuneet ja yhtiö oli mukana esimerkiksi Paramountin vuoden 1991 kokoillan piirretyissä Rover Dangerfield.

Animaatioyrityksessä Smith toimi sekä piirtäjänä että myyntineuvottelijana. Työtä riitti, 12 tuntia päivässä läpi arkipäivien ja viikonloppujen. Ei ole ihme, että radikaalimpi elämäntavan muutos kävi mielessä.

1980-luvun loppupuolella Jeff Smith osui sarjakuvakauppaan ja huomasi hyllyillä melkoisen joukon piirtäjien itse kustantamia sarjakuvalehtiä. Varsinkin Dave Simin Cerebus tuntui kiinnostavalta, siinä kun pieni pilapiirrosmainen päähenkilö yhdistettiin Bonen perusidean tapaan fantasia-keskiaikaiseen maailmaan.

Varhaista Smithiä: Thorn

Syndikaatti ei todellakaan ole olemassa ymmärtääkseen tai välittääkseen, vaan kaupatakseen piirroksia kuin mitä tahansa tuotetta.

Kun kerran Smith on piirtänyt Bonea "aina", ei se tässä hiotuimmassa muodossaan tietenkään "voi olla vähempää kuin täydellinen".

Otettuaan selvää tarvittavista painoja julkaisuteknisistä asioista, Smith pukasi Bone-lehden ensimmäisen numeron ulos Cartoon Books-firman kautta v.1991. Rahat yritykseen hän oli hankkinut myymällä osuutensa Character Buildersista. Julkaisujankkohta oli lähestulkoon huonoin mahdollinen, sillä Marvel julkaisi samaan aikaan ensimmäisen numeron Todd McFarlanen Hämähäkkimiestä, joka jyräsi tieltään useimmat muut tuudet julkaisut.

Bonen ensimmäisten numeroiden myyntiluvut putosivat putoamistaan, kunnes numero nelosta myytiin Yhdysvalloissa sarjakuvakauppojen kautta enää vain tuhat kappaletta. Tuollainen myyntimäärä ei kata edes painokuluja. Smith hankkiutui sarjakuvalahtiä välittävien yhtiöiden seminaariin ja jakoi siellä Bonen ilmaiskappaleita. Tuo tempu sai myynnin hitaaseen nousuun, apua antoi myös Dave Sim, joka käytti Bonea täytesarjakuvana Cerebus-lehdessään. Vuonna 1994 Bonen levikki oli jo 60 000 kappaletta tietämissä.

Smith julkaisi Bonea välillä yhteistyössä Image-kustantamon kanssa, mutta nyttemmin hän on palannut takaisin puhtaalle omakustannepohjalle. Syynä Imagen väliaikaiseen hyväksikäyttöön oli amerikkalaisten sarjakuvamarkkinoiden epävakaus. Koko sarjakuvakauppojen kautta organisoitu myyntijärjestelmä on ollut vaikeuksissa lehtien ylettömän keräilyn koettua pörssiromahduksen kaltaisen kohtalon.

Bone on suosionsa ansainnut. Montaakaan yhtä selkeästi valmiin näköistä sarjakuvaa ei viime vuosina ole nousut esiin. Sarjan luontevan ulkonäön takana on niinkin yksinkertainen asia kuin pitkälinen harjoittelu. Kun kerran Smith on piirtänyt Bonea "aina", ei se tässä hiotuimmassa muodossaan tietenkään "voi olla vähempää kuin täydellinen".

Bonen perusjuoni on ilmeisestikin keriytyessä kohti normaalimpaa Tolkien-vaikutteista fantasiaa, mutta siitä huolimatta kertomus pääsee rönsyilemään odottamattomiin suuntiin. Esimerkiksi lehmien ravikisa on sellainen

juonirönsy, joka ei olisi ollut lainkaan mahdoton jossakin klassisessa sanomalehtisarjakuvassa. Mutta Bone Bonen suosikkikirjan (McVillen Moby Dick) ottaminen mukaan venyttää jo Bone-maailman joustavaa fantasiaa ääri-rajoiheen.

Luistavassa piirrostyylissään Jeff Smith yhdistää Walt Kellyn ilmeikkään mustavalkojäljen Barksin viittaaviin ceppisen realistisesti toteutettuihin taustoihin. Ylimääräisiä tehokeinoja välttävän kuvakerrontansa osalta Bone muistuttaa kenties eniten Tenavia tai G. B. Trudeaun Doonesburyä. Useimmat Doonesbury-stripit ovat rakentuneet saman kuvakulman uskolliselle toistolle, näkökulman pysyminen samana saa lukijan huomaamaan pienetkin vaihtelut henkilöiden ilmeissä ja eleissä. Samaa tekniikkaa käytetään Bonessa jatkuvasti.

Hämmästyttävintä on kuitenkin se riipeys, jolla Bonea on Suomessa julkaistu. Like on tehnyt kulttuuriteon – jos nyt jätetään huomiotta hieman epähieno suomennosnimi. Esimerkiksi Jeff Smithiä innoittanut Pogo on suomennettu vain vähäinen patkä, eikä Doonesburystäkään täälläpäin moni tiedä mitään. Nuo mainitut sarjakuvat tietysti tekevät itse kääntämisen vaikeaksi älyllisillä kielipeleillä ja viittauksilla amerikkalaisen poliittiseen kulttuuriin. Bone sen sijaan on sadun tai fantasiaromaanin tapan yleismaailmallinen. Kaiken lisäksi Barks on Suomessa lähestulkoon kansallissankari ja viime vuosina fantasia-kirjallisuudenkin menekki on kasvanut suorastaan räjähdysmäisesti. Suomi selvästi kaipaa Bonea.

Jeff Smith voi hyvinkin olla nykyajan J. R. R. Barks, mutta Bone eroaa keskimääräisestä uudemmassa fantasia-kirjallisuudesta ainakin yhdellä tavalla. Se on maustettu odottamattomalla hullaudella. ●

(Jutun lähteenä on käytetty Jeff Smithin haastatteluja julkaisuista Hero Holiday Special, 1993 ja Comics Journal #173, 1994)

AT LASST...
I SHALL HAVE
MY... PAYMENT....

HEY!
FONE BONE!
HOW YA DO-
ING?